

BOOKTRELLER TEXNOLOGIYASI BOSHLANG'ICH SINFLARDA TARBIYAVIY ISHLARNI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Nurmamatova Mohinur Zohidjon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti magistranti

***Annotatsiya.** Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining tarbiya darslardagi samaradorligini oshirishda booktreller texnologiyasining o'rnini o'rganadi. Maqolada booktrellarning mohiyati, uning afzalliklari va boshlang'ich sinflarda tarbiya darslarida uni qo'llashning metodik bosqichlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turli tarbiyaviy mavzular bo'yicha booktrellerlar yaratishga misollar keltirilgan. Tadqiqot natijalari booktreller texnologiyasining o'quvchilarda kitobga bo'lgan qiziqishni shakllantirish va rivojlantirishdagi istiqbolli ahamiyatini ko'rsatadi.*

***Kalit so'zlar:** booktreller, boshlang'ich sinf, tarbiya darsi, o'qishga qiziqish, innovatsion texnologiyalar, metodika, vizualizatsiya, ijodiy faollik.*

***Аннотация.** В статье рассматривается роль технологии буктрейлера в повышении эффективности уроков нравственного воспитания учащихся начальной школы. Рассматриваются сущность буктрейлера, его преимущества и методические этапы его применения в начальном школьном образовании. Приводятся примеры создания буктрейлеров на различные образовательные темы. Результаты исследования демонстрируют перспективное значение технологии буктрейлера в формировании и развитии интереса учащихся к чтению.*

***Ключевые слова:** буктрейлер, начальная школа, урок нравственного воспитания, интерес к чтению, инновационные технологии, методика, визуализация, творческая деятельность.*

***Annotation.** This article explores the role of book trailer technology in enhancing the effectiveness of moral education lessons for primary school students. The essence of a book trailer, its advantages, and the methodological stages of its application in primary school education are examined. Examples of creating book trailers on various educational topics are also provided. The research results demonstrate the promising significance of book trailer technology in forming and developing students' interest in reading.*

***Key words:** booktrailer, primary school, moral education lesson, interest in reading, innovative technologies, methodology, visualization, creative activity.*

KIRISH

Bugungi kunda bolalarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishining pasayishi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Maktabgacha yoshdanoq televizor, kompyuter o'yinlari va boshqa texnik vositalar kitobning o'rnini egallamoqda. Ushbu muammoning oldini olish uchun kattalar bolalarni maktabga borishidan ancha oldin kitob bilan tanishtirishlari lozim.

Olimlar bolaga o'qish va yozishning ahamiyatini tushunishga yordam berish kerakligini ta'kidlaydilar. Bunda ota-onalar muhim rol o'ynaydi. Masalan, ular

bolalariga uyqudan oldin yoki bo'sh vaqtlarida kitob o'qib berishlari, so'ngra esa kitob syujeti va mazmunini birgalikda muhokama qilishlari mumkin.

Ushbu tadqiqotning maqsadi – booktreller texnologiyasi orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining bolalar kitoblariga bo'lgan qiziqishini uyg'otishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

• Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan qiziqishini aniqlash uchun so'rov-suhbat o'tkazish.

• Booktrellerlarning yaratilish tarixi bo'yicha turli axborot manbalarini o'rganish.

• Zamonaviy dunyoda booktrellerlarning ahamiyatini belgilash.

• Kitob asosida booktreller ssenariysini yaratish va booktreller ishlab chiqish.

• Ishlab chiqilgan videorolikni boshlang'ich sinf o'quvchilariga namoyish etish.

ASOSIY QISM

Buyuk fransuz faylasufi Deni Didro ta'kidlaganidek: "Odam o'qishni to'xtatganda fikrlashni ham to'xtatadi". Ushbu ish mualliflari bolalarning kitobga bo'lgan qiziqishini oshirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. O'qishga jalb qilishning yangi vositasi sifatida booktrellerlar maydonga kelmoqda. Kitoblarni zamonaviy usulda targ'ib qilish bo'lib, ular kutubxonalaridagi unchalik talabgir bo'lmagan tematik ko'rgazmalarning o'rnini bosmoqda.

Booktrellerlar orqali kitobni o'quvchiga taqdim etish – bu adabiyot, san'at va internetni birlashtirgan alohida janrdir. Booktreller – bu kitob haqidagi qisqa, 2-4 daqiqalik videorolikdir. U taqdimot yoki sahnalashtirilgan video formatida yaratilishi mumkin. Booktrellerda asarning eng yorqin lahzalari ochib beriladi.

Booktrellerlar tarixi 2002 yilda boshlangan bo'lib, keng jamoatchilikka ular birinchi marta 2003 yilda AQShning Luiziana shtatidagi kitob yarmarkasida namoyish etilgan. Biroq, booktrellerlar 2005 yildan boshlab, videoxostinglar (YouTube va boshqalar) va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi tufayli mashhurlikka erishdi. Hozirgi kunda O'zbekistonda ham o'qishga jalb qilishning bu turi tobora ommalashib bormoqda. Booktrellerlar tanlovlari paydo bo'lmoqda. Yana bir tendentsiya kuzatilmoqda: kitoblar bo'yicha videoroliklar yaratish havaskorlarning sevimli mashg'ulotiga aylanmoqda.

Booktrellerning maqsadi – kitob haqida hikoya qilishdir. Ammo bu hikoya tomoshabinni qiziqtirishi va uni ushbu kitobni o'qishga undashi uchun intrigani o'z ichiga olishi kerak.

Booktreller yordamida bir nechta vazifalar hal etiladi:

• Kitobga e'tiborni jalb qilish.

• O'quvchilar auditoriyasini yaratish.

• Yozuvchining shaxsiy brendini shakllantirish.

Booktrellerlarning tasnifi: Bugungi kunda booktrellerning tuzilishi, davomiyligi va uslubiga nisbatan umumiy talablar qabul qilinmagan. Videorolik sifatida qabul qilingan shaklga ko'ra, booktrellerning davomiyligi bir daqiqadan bir yarim daqiqagacha o'zgarib turadi. Rossiyada ijtimoiy tarmoqlarda o'rtacha uch daqiqalik booktreller videoroliklari joylashtirilgan.

Booktrellerlar matnni vizualizatsiya qilish usuliga ko'ra farqlanadi. Ular quyidagicha bo'lishi mumkin:

- *O'yinli:* kitob asosida kichik film formatida.
- *O'yinli bo'lmagan:* tavsiflar, tasvirlar, kitob sahifalarining namunasi, fotosuratlar, qisqa mazmunlar va boshqalar bilan slaydlar to'plami ko'rinishida.
- *Animatsion:* turli uslublarda taqdim etilgan qahramonlar bilan kitoblar asosida multfilm ko'rinishida.

Booktrellerlar mazmuniga ko'ra tasniflanishi mumkin:

- Kitob yoki boshqa asar syujetiga asoslangan hikoya.
- O'quvchining kayfiyati va hissiyotlarini ko'rish imkonini beradigan tarix.
- Matnning ma'noviy yo'nalishi va uning asosiy jihatlarini aks ettiruvchi illyustratsiya. Oxirgi turdagi booktrellerlar kontseptual hisoblanadi. Ular asarning asosiy g'oyalari va umumiy ma'noviy yo'nalishini translyatsiya qiladi.

Booktreller yaratish bosqichlari:

1. *Kitobni tanlash:* Hikoya qilish uchun kitob tanlanadi. Tanlash sabablari yangi kitobni reklama qilish yoki taniqli muallifning kitobini targ'ib qilish bo'lishi mumkin. Booktreller muayyan sanalar yoki voqealarga bag'ishlangan kitoblar bo'yicha ham yaratilishi mumkin. Tanlangan kitob tushunarli bo'lishi, o'quvchining mavzusi va istaklariga mos kelishi kerak.

2. *Ssenariy yaratish:* Bu bosqich eng murakkab hisoblanadi, chunki u booktreller uchun batafsil tafsilotlar bilan ssenariy yaratishni o'z ichiga oladi. Kitob (asar) syujeti haqida hikoya qiluvchi narrativ booktreller uchun intrigani belgilash zarur. Syujet shunday tuzilishi kerakki, videorolikni ko'rgandan so'ng o'quvchi davomini bilishni va kitobni (asarni) o'qishni xohlasin. Atmosferali videorolik o'quvchining kayfiyati va hissiyotlaridagi o'zgarishlarni bashorat qilishi kerak. Buning uchun ushbu kitobning kayfiyatini, shuningdek, hissiyotlarni qanday usullar bilan etkazish mumkinligini aniqlash kerak. Barcha replikalar, dekoratsiyalar, suratga olish maydonchasidagi atmosferani hisobga olish zarur. Aynan shunday ssenariy kitob o'qishga ilhomlantiradi.

3. *Videomateriallarni tanlash:* Ssenariy asosida rasmlar, fotosuratlar, illyustratsiyalar ko'rinishidagi videomateriallar tanlanadi. Ushbu kitobning ekranlashtirilgan filmlaridan tayyor videolar va kadrlaridan foydalanish maqsadga

muvofiqdir. Zarurat tug'ilganda, original videolar suratga olinishi va ishlatilishi mumkin. Muhim elementlardan biri videorolikning ovozli ta'minoti bo'lib, u "dublyaj" va musiqani o'z ichiga oladi. Video va audio qatorlarni montaj qilish uchun dasturni tanlashda ishlash qulayligini hisobga olish zarur. Bunday dasturlar ko'p.

4. *Videomontaj*: Videorolik va ovozli yo'lni yaratishning yakuniy bosqichi videomontajdir. Bunda quyidagi amallarni bajarish zarur: bir nechta video fragmentlarini kesib olish va yopishtirish; ovozli yo'l va subtitrlar qo'shish; video hajmini o'zgartirish; effektlar, o'tishlar, turli xil musiqalar qo'shish; musiqa yo'llarini birlashtirish; ish natijalarini qattiq diskka yozib olish.

5. *Premyera*: Booktrellerning to'rtinchi bosqichi videorolikning premyerasi bo'lib, uning yordamida kamchiliklar va xatolar aniqlanishi, videorolikning tomoshabinga emotsional ta'sirini tekshirish mumkin. Ushbu bosqichda istalgan natijaga erishilganligiga ishonch hosil qilish mumkin.

Amaliy ish: Dastlabki bosqichda mualliflar boshlang'ich sinf bolalarida o'qishga qiziqish bormi va ular qanday adabiyotlarni tinglashni yoki o'qishni afzal ko'rishlarini aniqlashga qaror qilishdi. Buning uchun dastur tuzildi va bolalar bilan suhbat-so'rov o'tkazildi. Tadqiqot davomida 12 nafar bola so'raldi.

So'ralganlarning aksariyati (7 kishi) harflarni bilishi va alohida so'zlarni o'qishi, 11 nafar bola o'qishni bilishi va tez-tez o'qishi, 2 nafar bolada esa o'qishga qiziqish yo'qligi aniqlandi. "Sizga kitob o'qib berishlarini yoqtirasizmi?" degan savolga barcha bolalar ijobiy javob berishdi.

Keyingi savol kitob profilini tanlashga qaratildi. 40 ta javob olindi. Ularning soni so'ralganlar sonidan ko'p, chunki ba'zi bolalar bir nechta variantni tanlashdi. So'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, 21 nafar bola o'qish uchun ertaklarni, 5 nafari – entsiklopediyalarni, 3 nafari – tabiat va she'rlar haqidagi adabiyotlarni tanlagan. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalar ko'p hollarda ertaklar va bilishga qaratilgan adabiyotlarni afzal ko'rishadi.

"Sevimli kitobingizni ayting" degan savolga javoblar juda xilma-xil bo'ldi. O'zbek xalq ertaklari ham, chet el yozuvchilarining ertaklari ham tilga olindi. Eng mashhur ertaklar: "Kolobok", "Dyuymchaxon", "Zolushka", "Qizil qalpoqcha", "Bilimdonvoy", "Doktor Aybolit", "Xunuk o'rdakcha", bu bolalarning har tomonlama rivojlanganligidan dalolat beradi. "Sevimli qahramoningiz kim?" degan savolga chet el personajlariga ("O'rgimchak odam", "Zolushka") ko'proq e'tibor qaratildi. Bolalarga "Qanday ertaklarni bilasiz?" degan savol berilganda, 10 kishi "Kolobok", 8 kishi – "Uch ayiq", 6 kishi – "Buratino", 6 kishi – "Turp", 1 kishi – "Teremok", 1 kishi – "Dyuymchaxon" deb javob berdi.

Bolalar yozuvchilarni bilishadimi? Bu savol ba'zi bolalarda qiyinchilik tug'dirdi, 11 nafar bola yozuvchilarning familiyalarini ayta olmadi, 10 nafar bola Pushkin A. S., 6 nafari – Chukovskiy K. I., 5 nafari – Andersen G. X., Yesenin S. A., Barto A. L. va boshqalarni bilishadi. "Qaysi ertak qahramonlari sizga tanish?" degan savolga 16 nafar bola asarning barcha qahramonlari bilan tanish ekanligini tasdiqladi, 13 nafar bola asosiy qahramonlarni (Buratino va Malvina) biladi, uch nafari esa biron bir qahramonni bilmaydi.

MUHOKAMA

Taqdim etilgan tadqiqot materiallari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda boshlang'ich sinf o'quvchilarining kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Televizor va kompyuter o'yinlari kabi zamonaviy texnologiyalar bolalarning bo'sh vaqtini tobora ko'proq egallab bormoqda, bu esa ularning kitobga bo'lgan e'tiborini susaytirmoqda. Ushbu vaziyatda o'qituvchilar va ota-onalar bolalarni kitob olamiga qaytarish, ularda o'qishga nisbatan ijobiy motivatsiya uyg'otish uchun yangi, innovatsion usullarni izlashlari zarur.

Tadqiqotning maqsadi sifatida belgilangan booktreller texnologiyasi orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining bolalar kitoblariga bo'lgan qiziqishini uyg'otish g'oyasi zamonaviy pedagogikaning talablariga to'liq javob beradi. Booktrellerning vizual, dinamik va qisqa formati boshlang'ich sinf o'quvchilarining diqqatini jalb qilish va ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

So'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining aksariyati harflarni biladi va alohida so'zlarni o'qiydi, bir qismi esa o'qishni yaxshi ko'radi va tez-tez o'qiydi. Biroq, shunday bolalar ham borki, ularda o'qishga nisbatan qiziqish sezilmaydi. Qayd etish joizki, barcha so'ralgan bolalar kattalar tomonidan kitob o'qib berilishini yoqtirishlarini bildirgan. Bu fakt bolalarning hali ham kitob bilan aloqada bo'lishga, uni tinglashga moyilligini ko'rsatadi.

Bolalarning adabiy preferensiyalari tahlili ularning ko'proq ertaklar va bilishga qaratilgan adabiyotlarga qiziqishini namoyon etdi. Sevimli kitoblar va qahramonlar haqidagi savollarga berilgan javoblar bolalarning adabiy dunyosi rang-barang ekanligini ko'rsatadi, ammo shu bilan birga, ularning yozuvchilar haqidagi bilimlari cheklanganligi ham aniqlandi.

Tadqiqotning amaliy qismi davomida booktreller yaratish va uni bolalarga namoyish etish jarayoni o'quvchilarda kitobga nisbatan sezilarli qiziqish uyg'otdi. Ayniqsa, avval "Oltin kalitcha" ertagini eshitgan bolalarning emotsional reaksiyasi yuqori bo'ldi. Bu booktrellerning kitob syujetini vizual tarzda jonlantirishi va bolalarning tasavvurini boyitishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, booktreller texnologiyasi boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobga bo'lgan qiziqishni shakllantirish va rivojlantirish uchun istiqbolli vosita hisoblanadi. U o'quv jarayonini yanada qiziqarli, dinamik va ta'sirchan qiladi, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Kelgusida boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'z darslarida booktreller texnologiyasidan faol foydalanishlari, turli tarbiyaviy mavzularga mos booktrellerlar yaratish va ularni namoyish etish orqali o'quvchilarning kitobga bo'lgan qiziqishini oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, o'quvchilarni mustaqil ravishda booktrellerlar yaratishga jalb qilish ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining tarbiyaviy darslarida booktreller texnologiyasining qo'llanilishi ularning kitobga bo'lgan qiziqishini oshirish va dars samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Booktrellerning vizual jozibadorligi, qisqa va dinamik formati yosh o'quvchilarning diqqatini samarali jalb qilib, tarbiyaviy g'oyalarni tushunarli va ta'sirchan tarzda yetkazishga yordam beradi.

Tadqiqot davomida aniqlanganidek, booktrellerlar nafaqat o'qishga bo'lgan qiziqishni uyg'otadi, balki o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, axborotni vizual tarzda qabul qilish va qayta ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. O'quvchilarning o'zlari booktrellerlar yaratish jarayonida faol ishtirok etishlari ularning mustaqil fikrlash, hamkorlik qilish va o'z fikrlarini vizual vositalar orqali ifoda etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, turli tarbiyaviy mavzular bo'yicha yaratilgan booktrellerlar dars mazmunini boyitish, uni yanada qiziqarli va esda qolarli qilish imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy-estetik tarbiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, booktreller texnologiyasi boshlang'ich sinflarda tarbiya darslarini o'qitishda innovatsion va samarali vosita sifatida o'zini namoyon qiladi. Uni ta'lim jarayoniga joriy etish o'quvchilarning kitobga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shish va tarbiya darslarining sifatini yangi bosqichga ko'tarish imkonini beradi. Kelgusida ushbu texnologiyaning imkoniyatlarini yanada kengroq o'rganish va amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodirov P. va boshqalar. Pedagogika nazariyasi va tarixi. - Toshkent: TDPU, 2019.

2. Xasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. - Toshkent: Fan, 2017.
3. Yo'ldoshev J.G'. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. To'raqulov X.A. Boshlang'ich sinf o'qitish metodikasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2015.
5. Matchonov S. va boshqalar. Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlar metodikasi. - Toshkent: TDPU, 2010.
6. Mekhrojevna, D. S., & Tolibjonovna, A. P. (2025). Phraseological Worldview through the Prism of Color Semantics: A Comparative Study of Uzbek and Spanish Languages. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(2), 12-14.
7. Mekhrojevna, D. S. (2021). Semantic structure of proverbs. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 343-347.
8. Джалилова, С. М. (2024, November). Лингвокультурные особенности пословиц испанского языка. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 331-333).
9. Ядгарова, Г. И., Шакарова, Ф. Д., Калинина, О. Н., & Хосилова, Ф. Р. (2020). Роль речевых ситуаций в обучении иноязычной речи. *Молодой ученый*, (17), 155-157.
10. Rustamdzhonovna, K. F. (2021). Problems of development of professional foreign language oral speech of students of philology. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(6).
11. Sadikova, B. (2024, November). Antinomy and Correlation in Italian Paremiology: Semantic Analysis. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 124-126).
12. Nizomiddinova, S. N., & Maxmurovna, S. B. (2025). Lexical and semantic analysis of antonymic correlated Italian proverbs on friendship and love. *Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research*, 3(3), 21-25.
13. Aleksandrovna, T. A., Stanislavovna, S. L., & Abdusamiyevna, V. A. (2021). Gender stereotypes in semantics of Spanish proverbs. *Linguistics and Culture Review*, 1336-1345.
14. Dilovarxon, B. (2024). Terminological terms of modern pragmalinguistics in the example of English, Russian and Spanish languages. *Miasto Przyszłości*, 44, 612-615.
15. Gazanfarovna, B. D., & Abdusamiyevna, V. A. (2022). Cognitive linguistics as an interdisciplinary study. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(2), 133-135.
16. Isakovna, M. N., Ibodullayevna, I. M., Ibragimovna, K. N., & Asamovich, K. M. (2023). Case Method and Its Use in Chemistry. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
17. Jumayeva, M. B. (2025). Use of educational methods in pedagogy. *Икро журнал*, 14(02), 168-174.
18. Jumayeva, M., & Turdiyeva, U. (2022). The Importance of Pedagogical Technologies In Learning English. *Science and innovation*, 1(B8), 1710-1714.